

CATITAN KOLONEL ISHII AKIHO
BERKENAAN PENTADBIRAN TENTERA
DI BURMA, 1942-43

Abu Talib Ahmad

PENGENALAN

Tulisan ini, yang disiapkan pada 1957 untuk projek sejarah rasmi Perang Pasifik, merupakan salinan semula daripada buku catitan harian Kolonel Ishii Akiho berkenaan pentadbiran tentera di negeri-negeri Asia Tenggara seperti Filipina, Burma dan Tanah Melayu. (Tulisan asal berkaitan Burma terdapat di antara muka-surat 88 hingga 109). Kolonel Ishii Akiho ialah seorang pegawai kanan di Bahagian Kedua (Operasi) Ketumbukan Selatan yang berpusat di Saigon. Bahagian ini dan juga Ishii begitu berpengaruh berkaitan dengan pengenalan serta pelaksanaan pentadbiran tentera di Asia Tenggara yang ditakluki Jepun di antara 1942-45. Pentadbiran ini mula diperkenalkan buat pertama kalinya di Filipina pada Januari 1942 dan perjalanan berikutnya menjadi tumpuan utama Bahagian Kedua yang begitu vokal untuk memperkenalkannya kepada negeri-negeri lain termasuk Burma.

Catitan asal Kolonel Ishii menyentuh peristiwa-peristiwa penting yang meliputi pentadbiran tentera di negeri-negeri Asia Tenggara. Berkenaan Burma, Ishii telah mencatatkan pertelingkahan-pertelingkahan yang berlaku di antaranya dengan Kolonel Suzuki dan *Minami Kikan* serta di antaranya dengan pegawai-pegawai kanan Ketumbukan Kelimabelas yang diketuai oleh Lt. Jeneral Iida Shojiro. Profesor Won Z. Yoon¹ telah meneliti perbezaan pendapat di antara Ishii dan Suzuki yang mewakili dua aliran pandangan yang berlawanan iaitu pelaksanaan pentadbiran tentera dan kemerdekaan awal. Walau bagaimanapun, Yoon tidak menyentuh sikap Ishii terhadap Iida serta anak-anak buahnya yang sebenarnya bertanggungjawab ke atas Burma.

Satu perkara penting yang ditonjolkan oleh catitan Ishii berkenaan Burma ialah penghuraian tentang perbezaan pendapat yang begitu besar yang berlaku di kalangan pegawai-pegawai tentera Jepun di Asia Tenggara, satu perkara yang buat pertama

---

¹ Won Z. Yoon, *Japan's Scheme for the Liberation of Burma: The Role of the Minami Kikan and the "Thirty Comrades"*. Papers in International Studies, Southeast Asia Series No. 27, Southeast Asia Program, Centre for International Studies, Ohio University: 1973, h. 40-43.

kalinya dibangkitkan oleh Profesor Harry Benda dan Profesor John Bastin pada 1968.² Perkara yang berkaitan ialah peranan pegawai-pegawai seperti Ishii Akiho di dalam mengenepikan dasar/arahan rasmi berkenaan Asia Tenggara (atau sesebuah negeri di rantau ini) yang telah diputuskan di Tokyo seperti yang berlaku kepada kemerdekaan Burma pada awal 1942.

Kemudian, catitan ini juga dapat memberikan fokus yang lebih sempurna kepada tulisan Iida Shojiro yang merupakan pandangan-balik beliau berkenaan pentadbiran tentera di Burma pada masa yang hampir sama.³ Sehingga kini para pelajar nampaknya begitu "susah" untuk menilai tulisan Iida ini: malah ramai yang terus mensifatkannya semata-mata sebagai satu propaganda Jepun tanpa meneliti hakikat bahawa Jepun di Asia Tenggara di antara 1941-45 tidak pernah mempunyai satu suara. Ishii begitu liberal sekali berkenaan komen-komen yang dibuatnya tentang pegawai-pegawai Ketumbukan Kelimabelas. Malah beliau berpendapat Iida merupakan penghalang utama rancangan-rancangannya untuk Burma. Seringkali juga Ishii membuat perbandingan di antara Burma dengan negara-negara lain seperti Filipina dan China, suatu perkara yang amat tidak disenangi oleh Iida.

Tidak silap sekiranya Kolonel Ishii Akiho boleh disifatkan sebagai protagonis utama di kalangan pegawai-pegawai tentera Jepun di rantau ini yang menekankan perlunya dilaksanakan pentadbiran tentera (dan melengahkan kemerdekaan) di Asia Tenggara. Sikap yang sama juga dapat dilihat di kalangan pegawai-pegawai lain terutamanya mereka yang pernah bertugas di China dan Manchukuo seperti Kolonel Katakura Tadashi.⁴ Katakura ialah seorang pegawai turus khas di Ketumbukan Kelimabelas dan Ketumbukan Burma di antara 1942-44 dan terlibat dengan perancangan kempen ketenteraan terhadap timur India tetapi sudahpun bertukar dari Rangoon apabila Jepun mengalami kekalahan teruk di Imphal dan Kohima pada penghujung 1944. Lebih penting lagi, beliau begitu kesal dengan usaha-usaha Iida menggalakkan nasionalisme Burma di bawah pimpinan Ba Maw yang dikatakannya tidak akan memberi manfaat kepada tentera Jepun.

² John Bastin & Harry Benda, *A History of Modern Southeast Asia: Colonialism, Nationalism, and Decolonization*. Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs (New Jersey): 1968, h. 123-152.

³ Abu Talib Ahmad, "Biruma Gunsei no Kaiko (Kenang-Kenangan pentadbiran tentera Jepun di Burma, 1942-43) oleh Lt. Jeneral Iida Shojiro, Komander pasukan tentera Jepun di Burma, 1941-1943: Pengenalan dan Terjemahan" dalam *Jebat* No. 14: 1986, h. 93-116.

⁴ Katakura Tadashi, *Imparu Sakusen Hisshi* (Rekod Sulit Kempen Imphal). Keizai Juraisha, Tokyo: 1975, h. 72-91.

PENGINTIPAN DI BURMA

Minat terhadap Burma di IGHQ bermula pada 1940 di Bahagian Ketiga yang diketuai oleh Kolonel Usui. Tujuan utama dasar terhadap Burma ialah semata-mata ketenteraan — menutup Jalan Burma bagi menyelesaikan perang di China. Ini telah dilakukan oleh pegawai-pegawai inteligen Jepun yang berkhidmat di bahagian barat negeri Thai dan juga melalui latihan yang diberikan kepada 30 orang belia Burma di Jepun, Hainan dan Taiwan. Pada peringkat ini kemerdekaan yang akan diberikan kepada Burma mestilah dikaitkan dengan pergerakan pembebasan India serta pergerakan tentera Jepun di benua kecil ini nanti.

Pada Oktober 1940 saya telah menyerahkan satu rancangan kepada pihak atas dan isinya berkisar kepada perlunya disokong pergerakan pembebasan India dan Burma bagi menamatkan perang China. Saya juga mencadangkan supaya nasionalisme Burma dan India dipergunakan untuk menghapuskan pengaruh Inggeris di dunia sebelah sini. Bagi mencapai tujuan ini Jepun perlu menggunakan satu saluran pengintipan yang luas.

Pada 25 Disember 1941 Kolonel Suzuki dan *Minami Kikan* berkumpul di Saigon dan kedua-duanya berhasrat untuk memasuki Burma secepat mungkin. Mereka kemudiannya telah digabungkan dengan Ketumbukan Kelimabelas. Pada Januari 1942 Ketumbukan Kelimabelas dan *Minami Kikan* telah memasuki Burma dan *Minami Kikan* berhasrat untuk mengisytiharkan kemerdekaan Burma selepas penaklukan Tenasserim. Saya membantah rancangan ini kepada Ketumbukan Selatan di atas alasan pentadbiran tentera yang telah dilaksanakan di Filipina pada 12 Januari 1942 sedang menghadapi masalah-masalah pentadbiran. Saya tidak ingin Burma atau pasukan tentera Jepun menghadapi masalah yang sama nanti.

Pada 13 Januari 1942 saya telah menyerahkan deraf rancangan yang berjudul *Biruma Gunsei Shiko Yoryo* (Rancangan Perlaksanaan Pentadbiran Tentera di Burma). Saya juga telah membincangkan isi pentingnya dengan seorang rakan di Bahagian Kedua, Hideki Hiroshi. Pada 25 Januari berikutnya deraf yang sama telah diserahkan kepada Ketumbukan Kelimabelas dan IGHQ di Tokyo. Pada 4 Februari Bahagian Pertama Ketumbukan Selatan telah memperakukan deraf ini dan ini disokong oleh satu persidangan pegawai-pegawai turus Ketumbukan Selatan.

Berikutnya saya telah berangkat ke Bangkok untuk menerangkan dasar ini dengan lebih lanjut lagi kepada Jeneral Iida Shojiro, panglima Ketumbukan Kelimabelas. Saya telah lupa isi terperinci perbincangan kami tetapi Iida bersetuju sepenuhnya dengan rancangan pentadbiran tentera. Iida juga telah membuat tambahan seperti berikut:

1. Bentuk atau rangka pentadbiran yang sedia ada di Burma digunakan bagi pelaksanaan pentadbiran tentera.
2. Pergerakan pembebasan Burma perlu diberikan bantuan tetapi ini perlu diserapkan ke dalam rangka BIA yang sedia ada. Juga kemerdekaan akan dilaksanakan secepat mungkin.
3. Anggota-anggota pergerakan pembebasan Burma akan dilibatkan ke dalam pentadbiran tentera serta pentadbiran Burma di masa akan datang.

Pada 15 Januari Kolonel Nakatada Saichiro telah dipertanggungjawabkan bagi pelaksanaan pentadbiran tentera di Burma. Beliau bertanggungjawab untuk mendapatkan kakitangan yang mencukupi dan juga menjalankan penyelidikan berkenaan detel-detel yang spesifik berhubung dengan pelaksanaan pentadbiran tentera. Sementara itu saya telah membuat satu tinjauan keadaan di Filipina. Sekembali ke Saigon, saya terkejut menerima telegram dari Tokyo yang mengarahkan tentera untuk mengisytiharkan kemerdekaan Burma selepas Rangoon ditakluki dan bukannya secepat mungkin. Saya kecewa dengan telegram ini kerana kandungannya adalah serupa dengan apa yang diperjuangkan oleh *Minami Kikan* dan apa yang saya tentang selama ini.

Saya terus menulis surat kawat balas kepada IGHQ menyatakan kemerdekaan Burma perlu menunggu hasil pelaksanaan pentadbiran tentera dahulu. Saya juga telah menghantar satu kawat telegram kepada Takeda di Bahagian Kelapan (IGHQ) untuk memberikan pandangan peribadi berkenaan kemerdekaan Burma dan pentadbiran tentera. Takeda hanya membalas bahawa balasan kawat yang lebih lanjut akan dihantar kemudiannya.

Kolonel Suzuki begitu kecewa kerana kemerdekaan Burma tidak menjadi hakikat. Saya bimbang *Minami Kikan* dan anggota-anggota tentera Burma akan bangun menentang tentera Jepun jika pentadbiran tentera dilaksanakan.

Pada 9 Mac saya tetap menegaskan perlunya pelaksanaan pentadbiran tentera di Burma dan satu rancangan khusus telah diserahkan kepada Lt. Jeneral Iida Shojiro. Saya terpaksa ke Saigon selepas itu untuk meyakinkan Marsyal Terauchi tentang pentingnya pelaksanaan segera pentadbiran tentera. Dalam perbincangan kami, sikap negatif Iida telah disentuh. Terauchi nampaknya kecewa dengan sikap Iida ini dan mensifatkan panglima Ketumbukan Kelimabelas itu sebagai seorang yang degil (*genko yatsu*).

Pada 23 Mac Ketua Turus Tentera Jepun Jeneral Sugiyama Gen diikuti oleh Takeda telah melawat Saigon dan saya sempat berjumpa Takeda pada hari berikutnya. Kami membincangkan isu-isu yang berkaitan dengan China, India dan Burma tetapi tidak terdapat sebarang kata sepakat berkenaan kesemuanya.

Terdapat perbezaan di antara kami dari segi masa bila kemerdekaan Burma patut diisytiharkan. Saya tetap menentang kemerdekaan awal seperti yang dipegang oleh Takeda.

Berkenaan isu-isu kemerdekaan Burma saya juga pernah berpendapat seperti Takeda pada suatu masa dulu tetapi ini telah berubah apabila meletusnya perang Pasifik. Bagi saya Takeda bukanlah seorang kawan kerana pandangannya yang berbeza ini.

Selepas melawat Asia Tenggara rombongan Jeneral Sugiyama telah singgah di Saigon pada 1 April. Ketika ini pendirian Takeda sudah berubah dan beliau bersetuju dengan pandangan saya berkenaan pentingnya pentadbiran tentera dilaksanakan.

Selepas ini Pegawai Turus Otsuki bertolak ke Tokyo dan begitu terkejut dengan sokongan di kalangan pegawai-pegawai tinggi tentera kepada kemerdekaan Burma.

Pada 6 Mac seorang pegawai dari IGHQ yang bernama Ohnishi telah datang ke Saigon dan Iida dimarah secara peribadi kerana melewati-lewatkan pelaksanaan pentadbiran tentera yang akan menimbulkan masalah di jajahan takluk nanti.

Sementara itu di Burma sebuah pentadbiran pribumi akan ditubuhkan dan pentadbiran ini akan bertanggungjawab kepada perjalanan harian pentadbiran tetapi kuasa tertinggi politik akan dipegang oleh panglima tentera iaitu Iida Shojiro. Berikut ialah pengamatan saya berkenaan pentadbiran tentera dan kemerdekaan:

1. Adalah mustahil untuk menubuhkan sebuah kerajaan merdeka di Burma kerana kempen ketenteraan masih lagi sedang berjalan. Prioriti mestilah diberikan kepada kehendak-kehendak operasi tentera walaupun ini tidak menyenangkan bagi rakyat Burma. Kemerdekaan hanya mungkin sekiranya kesemua prioriti ini telah dipenuhi. Amat perlu sekali untuk mengambil kira pengalaman-pengalaman yang lepas yang berlaku di China.
2. Hal-hal yang mustahak tidak boleh dipertanggungjawabkan kepada pemimpin-pemimpin Burma kerana memang tidak ada di antara mereka yang boleh dipercayai. Mereka yang opportunis sudah pasti akan merampas pentadbiran. Saya masih sangsi sama ada golongan Thakin boleh disifatkan sebagai lawan atau kawan. Setakat ini tiada seorangpun dari kumpulan ini yang boleh dijadikan pemimpin kebangsaan.
3. Melewatkan pelaksanaan pentadbiran tentera tidak akan membawa faedah kepada dasar masa depan Jepun di Burma.

Pada 19 April saya telah bertemu dengan Iida di Toungoo dan semasa pertemuan ini soal masa depan Burma telah dibangkitkan. Iida masih lagi mahukan kemerdekaan awal tetapi saya memban-tah dengan alasan cubaan yang sama yang pernah dijalankan di China telah menemui kegagalan. Saya tidak mahu ini berulang

di Burma. Bagi saya Burma perlu dijadikan sebahagian daripada wilayah Jepun tanpa sebarang syarat diberikan kepada orang-orang Burma.

Berikut adalah pengamatan saya berkenaan Burma semasa lawatan bulan April:

1. Masih belum terdapat persediaan yang cukup ke arah pentadbiran tentera di samping kekurangan kakitangan yang perlu. Pada masa ini usaha hanya ditumpukan kepada aspek penyelidikan tetapi keadaan akan berubah di masa akan datang.
2. BIA itu sebenarnya sama sahaja dengan tentera China yang memberontak dan pada ketika ini tidak ada sebarang usaha dibuat untuk mengkaitkan tentera pribumi ini kepada pentadbiran tentera. Sekiranya masalah berkaitan BIA ini tidak diselesaikan dengan segera, mungkin akan timbul beberapa masalah pada masa hadapan.

Pada 15 Mei saya telah menerima sepucuk telegram dari Tokyo dan isi kandungannya tidak menampakkan bantahan Tokyo terhadap pelaksanaan pentadbiran tentera di Burma dan balasan telah dihantar dengan sertamerta. Kolonel Nasu Yoshio kemudiannya dilantik sebagai ketua Jabatan Pentadbiran Tentera dan pada 25 Mei jabatan ini telah ditubuhkan di Rangoon. Bagi saya ini telah merasmikan pelaksanaan pentadbiran tentera.

Pada 22 Mei saya telah menghantar seorang pegawai rendah ke Burma untuk melihat serta melaporkan perjalanan pentadbiran tentera. Pada 26 Mei pegawai ini mencadangkan permansuhan BIA dan cadangan ini mendapat sokongan pegawai-pegawai lain di Bahagian Kedua. Tugas untuk menyusun semula BIA kemudiannya diberikan kepada pegawai Turus Ketumbukan Kelimabelas Kapten Takeshita Masahiko.

Pada akhir kempen ketenteraan pada hujung Jun, Dr. Ba Maw telah dijumpai dan Kolonel Nasu telah datang ke Saigon membawa satu cadangan untuk diserahkan kepada Marsyal Terauchi. Kandungannya adalah seperti berikut:

1. Ba Maw akan dijadikan pemimpin utama kerajaan Burma yang dicadangkan.
2. Orang Burma akan menjadi tunggak pentadbiran baru ini.
3. Ba Maw tidak akan diberikan kuasa pentadbiran ke atas negeri-negeri Shan.

Pada penghujung Jun atau awal Julai Pentadbiran Burma Pusat telah ditubuhkan diikuti dengan Jawatankuasa Persediaan yang diketuai oleh Ba Maw. Pada Ogos 1 Pentadbiran Burma pula ditubuhkan.

Pada 23 Jun, Jeneral Aoki, Timbalan Ketua Turus Ketumbukan Selatan pulang ke Saigon selepas melawat Rangoon. Beliau

begitu kagum dengan perkembangan pentadbiran tentera di sana dan mengucapkan syabas kepada saya. Di dalam perbincangan kami berikutnya, Aoki menyokong pentadbiran tentera diteruskan serta penggunaan rakyat tempatan Burma dan sebagai contohnya pentadbiran tentera di Filipina akan dipergunakan. Aoki tidak menyentuh tentang perubahan-perubahan yang dicadangkan untuk Burma dan persoalan tentang kemerdekaan awal langsung tidak dibangkitkan.

Jeneral Hatamasana telah dilantik untuk mengetuai pentadbiran negeri-negeri Shan tetapi terpaksa meletakkan jawatan kerana kesihatan. Kemudiannya satu cabang pentadbiran tentera telah ditubuhkan di sana.

PERGERAKAN KEMERDEKAAN BURMA

Pada 1 Ogos Ba Maw telah dilantik sebagai *chokan* di bawah Jeneral Iida Shojiro dan meneruskan pergerakan kemerdekaan Burma. Pada 10 Ogos Kolonel Iwakuro yang mengetuai *Iwakuro Kikan* telah membincangkan dengan saya perkara-perkara penting yang berkaitan dengan kemerdekaan India. Iwakuro mencadangkan sekiranya perjuangan kemerdekaan Burma dipercepatkan ini boleh membantu menyelesaikan masalah-masalah yang berkaitan dengan kemerdekaan India. Saya menyokong pandangan ini tetapi masalah kemerdekaan Burma ialah merupakan masalah masa. Walaupun kemerdekaan akan diberikan kepada Burma dalam masa 6 atau 12 bulan, ini tidak akan membawa perbezaan besar kepada India. Bagi saya, India memerlukan masa 100 tahun lagi untuk mendapatkan kemerdekaannya.

Namun begitu saya menyokong usaha-usaha untuk membantu pasukan Tentera Kebangsaan India. Sementara itu di Tokyo serta di kalangan rakyat Burma wujud perasaan tidak puashati terhadap Ketumbukan Kelimabelas yang hanya bersedia untuk menubuhkan pentadbiran tentera dan tidak lebih dari itu. Di akhir perbincangan, kami tidak mengambil sebarang keputusan berkenaan India atau rancangan untuk menubuhkan pentadbiran tentera di timur India.

Berikutnya Pegawai Turus Hayashi Akira telah bertolak ke Tokyo untuk mendapatkan pengesahan IGHQ berkenaan kempen ke India dan persediaan telah juga dilakukan di Ketumbukan Selatan dan Ketumbukan Kelimabelas.

Sehingga Oktober 1942 saya masih tetap dengan pendapat bahawa kemerdekaan awal tidak mungkin diberikan kepada Burma kerana keadaan ketenteraan yang sedia ada. Saya juga yakin bahawa pemimpin-pemimpin Burma yang boleh diharapkan itu masih belum muncul lagi untuk memimpin sebuah negara yang

merdeka. Jepun perlu bersikap berhati-hati di dalam hal ini untuk menentukan sama ada kemerdekaan itu sesuai bagi India dan Burma.

Namun begitu saya tidak dapat menolak hakikat bahawa Burma nanti akan diberikan kemerdekaan pada masa akan datang. Sekiranya ini berlaku ianya perlu diberikan dengan syarat iaitu kerjasama penuh Burma dengan tentera Jepun. Dokumen ini telah dirangka oleh Terashima, seorang pakar undang-undang antara-bangsa dan yang melihatnya hanyalah Ba Maw, Iida dan saya sendiri.

Pada 30 Ogos Ketua Turus Ketumbukan Selatan Jeneral Kuroda telah ke Tokyo untuk membincangkan kemerdekaan Burma dengan harapan ini akan dapat dilaksanakan secepat mungkin. Saya begitu kecewa dengan langkah ini kerana ianya gagal mengambilkira keburukan-keburukan langkah berkenaan. Di samping itu Major Fujiwara juga kini begitu skeptikal tentang kemerdekaan awal untuk Burma ataupun untuk menimbangkan bagi India.

Pada 28 September saya telah bertemu dengan Kuroda yang selama ini menyangkakan saya Ishii Masami yang mengetuai Bahagian Pertama Ketumbukan Selatan. Sakurai Hyogoro, penasihat awam Ketumbukan Kelimabelas juga turut hadir di dalam perjumpaan ini. Topik utama perbincangan kami ialah permohonan yang telah dibuat oleh Dr. Ba Maw untuk mendapatkan kemerdekaan awal. Saya masih tetap membantah dan kemerdekaan awal bagi Burma akan mengulangi peristiwa-peristiwa yang telahpun berlaku di China (apabila kemerdekaan diisytiharkan untuk regim Wang Ching-Wei).

Sebelumnya Marsyal Terauchi telah membuat lawatan ke Burma pada 26 Disember dan beliau tidak terikat langsung dengan kepimpinan Dr. Ba Maw. Terauchi begitu bingung kenapa Ba Maw terus menggunakan bahasa Inggeris walaupun secara terbuka sikapnya begitu anti-Inggeris. Bagi saya ini sangat ironi sekali. Memang tidak terfikir langsung bagi saya untuk menjadikan Ba Maw sebagai ketua negara Burma yang merdeka nanti.

Pada 6 Januari 1943 saya telah meninggalkan Saigon untuk memegang tugas baru di Tokyo. Dengan ini berakhir peranan saya di dalam perlaksanaan dan perjalanan pentadbiran tentera di Asia Tenggara.

Sama ada untuk menganugerahkan atau tidak kemerdekaan kepada Burma, bukanlah saya yang perlu memutuskannya. Namun begitu saya tetap dengan pendapat bahawa kemerdekaan awal bagi Burma merupakan satu kesilapan bagi Jepun.